

המרכז למשפט שיתופי וטיפול
Non-Adversarial and Therapeutic Justice Center

1.5.2019

לכב'

חברי ועדת ברלינר

מכובדי שלום רב,

הנדון: חוות דעת בנושא: הליכים לבירור תובענות של נפגעות ונפגעי עבירות מין

תנועות רעיוניות-מעשיות במשפט המערבי העדכני תומכות כיום בעקרון של התאמת סוג הליך לבירור סכסוכים לטיב הסכסוך. (על עקרון זה ראו קרני פרלמן, 'יישוב סכסוכים – משפט שיתופי וטיפול (בורסי, 2015)', בעמודים 89 – 96, רצ"ב). הליך השפיטה האדוורסרי, במתכונתו המסורתית, נתפש באפשרות אחת מני כמה אפשרויות אחרות לבירור סכסוכים. על אפשרויות אילו נמנים הליכים ליישוב סכסוכים המתנהלים מחוץ לבית המשפט בגישה שיתופית, כגון הליך הגישור, אך גם הליכי שפיטה המתנהלים במתכונת נון-אדוורסרית, כגון הליכים בבתי המשפט פותרי הבעיות. (על בתי המשפט פותרי הבעיות ראו פרלמן, 'יישוב סכסוכים, עמ' 131 – 142, רצ"ב).

תובענות שביסודן פגיעה מינית מצריכות דרך לבירור הסכסוך שתיקח בחשבון רכיבים הקשורים ברווחה הפסיכולוגית של המתדיינים. תנועת המשפט הטיפול רואה במשפט כח חברתי בר השפעה על הפן הרגשי ועל הרווחה הפסיכולוגית של הפרט. לעמדתה המשפט עשוי לייצר תוצאות שליליות הורסות ומדכאות, המהוות תוצאות אנטי-תרפויטיות, אך בכוחו לייצר גם תוצאות חיוביות, בונות ומשקמות. תוצאות תרפויטיות אילו הן הרצויות. במקרים אשר המשפט הטיפול רואה אותם כנקודות פסיכו-משפטיות, דוגמת עבירות מין, ימליץ המשפט הטיפול ליישם קוד טיפולי לבירור מחלוקות אילו. (על תורת המשפט הטיפול ראו פרלמן, 'יישוב סכסוכים, עמ' 39 - 51, רצ"ב).

אבקש להביא בפני חברי הוועדה הנכבדים כמה מעקרונותיו של קוד טיפולי זה ואציין אחר-כך כיצד הם יכולים לבוא לידי ביטוי בנושא ענין הוועדה. אקדים ואומר כי הפורום ההולם ביותר ליישום קוד טיפולי זה הוא במסגרת בית משפט פותר בעיות ייחודי אך ניתן לאמץ עקרונות מן האמור וליישם במסגרת הליכי שפיטה במערכת הרגילה ובהליכים חלופיים, במיוחד הליכי צדק מאחה.

הקוד הטיפולי בנוי מכמה רכיבים: עקרונות כלליים, רכיבים המבנים תפישת הגינות פרוצדורלית בעייני המתדיינים, עקרונות הנלמדים מבתי המשפט פותרי הבעיות, שפיטה טיפולית ועריכת דין טיפולית. אזכירם להלן בתמצית.

מבין העקרונות הכלליים אבקש לעמוד על התפישה כי דרך ניהול הסכסוך, ולא רק תוצאתו, הם בעלי ערך רב להשגת תוצאות ראויות. שילוב שיח העוסק בצרכים ואינטרסים בשיח של זכויות וחובות מעניק מימד אנושי חשוב וממסייע לבירור איכותי ויעיל של הסכסוך. יש להסתייע בידע ותובנות שנצברו ממחקרים מתחום מדעי החברה מתוך הכרה שהסכסוך הוא מורכב ורב מימדי.

הגינות פרוצדוראלית המקנה תחושת אמון במערכת המשפט, בהגינות ניהול ההליך, נבנית על סמך דרך ניהול הסכסוך ולא דווקא על סמך תוצאתו. חשיבות רבה מוקנית לתקשורת בין-אישית של מנהל ההליך עם המתדיינים.

המרכז למשפט שיתופי וטיפול
Non-Adversarial and Therapeutic Justice Center

נדרשים כאן רכיבים של "מתן קול" לנפגעים, באופן ישיר מפייהם, הענקת יחס מכבד, והבעת ענין ואמפטיה. (על הגינות הליכית בפרשנותה זו ראו פרלמן, יישוב סכסוכים, עמ' 205 - 207, רצ"ב).

תועלת רבה מופקת מקיומן של ערכאות שיפוטיות מיוחדות שמטרתן חינוכית, שיקומית וטיפולית. בית משפט אשר רותם את כוחו גם כגורם מסייע, נסמך גם על אנשי צוות רב תחומיים, מצליח לייצר תוצאות שיקומיות בעלות ערך פרטי וציבורי כאחד.

שפיטה טיפולית, זו הנסמכת על עקרונות של הבעת אמפטיה ואתיקה של דאגה, הקשבה פעילה, בהירות לשונית, הימנעות מסרקזם ורכיבים נוספים, יוצרת תוצאות אפקטיביות. שפיטה זו, הומלצה לדוגמה על ידי ארגון השופטים האמריקני, כראויה ליישום בכלל ההליכים השיפוטיים. (על שפיטה טיפולית ראו פרלמן, יישוב סכסוכים, עמ' 191 - 197, רצ"ב, וכן – קרני פרלמן, שפיטה בגישת פתרון בעיות והחלטה על בירור סכסוכים שמקורם בשירות הצבאי בישראל, המשפט כד 359, <https://hamishpat.colman.ac.il/?p=87>).

ולבסוף, עריכת דין טיפולית, זו אשר תתייחס לצרכים ואינטרסים של הלקוח, בנוסף לזכויותיו, ותעניק משקל לרווחה הפסיכולוגית של הנפגע/ת היא המודל הראוי לייצוגם. על עריכת דין טיפולית ראו פרלמן, יישוב סכסוכים, עמ' 345 - 354, רצ"ב).

לאור האמור, ניתן להמליץ כדלהלן:

- הקמת בית משפט ייעודי לטיפול בעבירות מין הפועל במתכונת בית משפט פותר בעיות. קיים מגוון רחב של סוגי בתי משפט ייעודיים הפועלים במתכונת בתי משפט פותר בעיות. מומלץ לבחון ולהסתייע, למשל, במודל בית המשפט האמריקני לעבירות אלימות במשפחה שכן במסגרת בית משפט זה ניתן, בין היתר, מרחב בטוח לנפגע/ת. במודל של בית משפט פותר בעיות מתקיים שילוב ראוי של ענישה ונסיון שיקום הפוגע יחד עם מתן תמיכה ושירותים לקרבן, הנפגע/ת. בית משפט פותר בעיות מיישם את כלל העקרונות שנימנו מעלה במסגרת הקוד הטיפולי. בישראל, כידוע, פועלים כיום כמה בתי המשפט קהילתיים שהינם סוג אחד של בתי משפט פותר בעיות ונצבר בהם נסיון וידע הראויים לאימוץ. בית משפט ייעודי לטיפול בעבירות מין יאפשר דרך הולמת לבירור הסכסוך, שפיטה טיפולית, קבלת מידע ועפ"י צורך סיוע מטעם צוות טיפולי רב תחומי וגם יחייב בעריכת דין בגישה הולמת לרגישות הנושא.
- הקמת בית משפט ייעודי מצריכה תקציב והקמת תשתית ראויה של צוות טיפולי ועוד. במידה ולא ניתן להקים בית משפט ייעודי במתכונת מלאה של בית משפט פותר בעיות מומלץ להקצות ערכאה ייחודית במסגרת מערכת בתי המשפט לטיפול בעבירות של פגיעה מינית. לערכאה ייחודית זו יש למנות שופטים אשר יעברו הכשרות יעודיות הן בנייהול הסכסוך בגישה שיתופית-טיפולית והן בהכרת הידע הנלמד ממדעי החברה ביחס לפגיעה ותוצאותיה. יש לשקול מתן אפשרות מעשית לערכאה זו לקבלת חוות דעת מצוות יועצים מתחום הפסיכולוגיה והעבודה הסוציאלית, בדומה למתכונת של יחידות הסיוע שליד בתי המשפט למשפחה.

המרכז למשפט שיתופי וטיפול
Non-Adversarial and Therapeutic Justice Center

- מתן אפשרות מעשית לשימוש בחלופות להליך השפיטה מחוץ למסגרת בית המשפט. במיוחד מדובר על שימוש בהליכי צדק מאחה ובהליכי גישור פוגע-נפגע. יש לעודד השימוש בהליכים אילו, לקדם הכשרות למנחים בהליכים ולתקצב את ניהולם. מומלץ לקדם חקיקה הולמת להסדרת הליכים אילו ותנאי הכשירות לניהולם.
- הקמת גורם ממיין במערכת בתי המשפט. על מנת שניתן יהיה להתאים את דרך ניהול התובענה לנסיבותיה, מומלץ להקים מאגר מידע על האפשרויות העומדות לביורר התובענה בהליכים שונים ולשקול קיום פגישה מקדימה בפני שופט או רשם לדון בדרך ניהול התובענה בנסיבות הענין.

נשמח לעמוד לרשותכם לכל מידע או הבהרה לפי צורך,

בכבוד רב,

ד"ר קרני פרלמן, ראשת המרכז למשפט שיתופי וטיפולי

עו"ד איתי קריידן, מנהל המרכז למשפט שיתופי וטיפולי

ביה"ס למשפטים ע"ש חיים שטריקס, המסלול האקדמי המכללה למינהל

